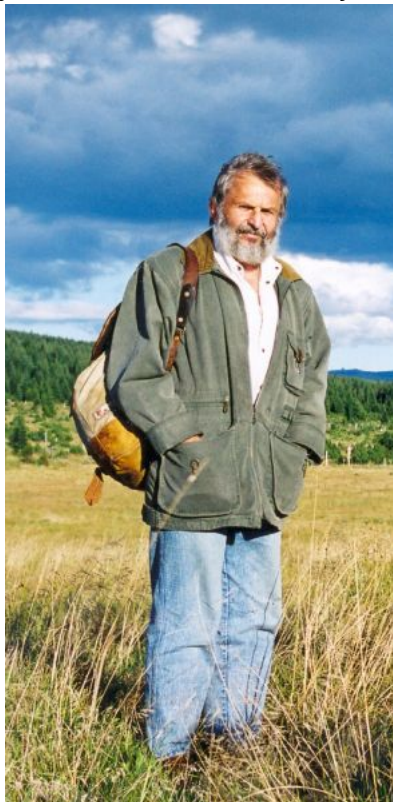

Ještě zcela nedávno, v hebkém podletí, jsem věřil, že nejohyzdnější sběratelskou vášní na světě trpí můj přítel entomolog. Vídal jsem ho, jak s uštváním výrazem v tváři a s náradím, které již samo budilo odpor – zašlou vidličkou, rezavým nožem a olezlou lžičkou - se plíží po pastvinách a pustých nečistých místech a rozrývá hromady zvířecího a lidského trusu a z výkalů vybíral brouky. Tak jako jiný propadne osudově nešťastné lásce, tak můj přítel propadl bez své viny kouzlu brouků. Sbíral ty tvory, za zimních večerů se jimi těšil pod drobnohledem. Litoval jsem ho, ale pomoci mu nebylo.

Měl jsem se ale dožít chvíle, kdy sám jsem propadl tak nečisté a navíc zbytečné sběratelské vášni, že prohledávání broučích domovů bylo proti ní šlechtickou kratochvílí. Před dovolenou jsem trávil několik dní s člověkem, který nepochopitelně podřídil svůj život sbírání pivních uzávěrů, korunek a víček od lahví s limonádami - těch plechových bezcenných, na okraj vroubkovaných koleček, která se po stovkách povalují nikým nepovšimnuta, po městech i lesích a znečišťují kraj. Byl mně sice nápadný jeho těkavý zrak, se kterým ten člověk bloudil po ulicích a neočekávaně vnikal do hostinců, i bezděčné trhavé pohyby rukou v okolí popelnic, ale dosud jsem nic netušil. Blahovolně jsem pil pouze ty nápoje, o jejichž nákup mě v obchodech úpěnlivě prosil, a s vědomím převahy jsem mu pak darovával víčka lahví, která mě sám pak pečlivě otevřel, abych nepoškodil uzávěr. Za večerů se pak probíral různobarevnými plíšky a oči mu zářily. Jak to, že lidé mohou vůbec něco takového sbírat? Bezcenný plech, lidské výrobky, konce to nemá. Marnost nad marnost, to snad i brouci z nečistých míst jsou lepší. Počet broučích druhů je konečný, budeš-li pilný, můžeš do konce života mít všechny, lidé si nemohou libovolně vyrábět další, sběratel si zdravě žije v přírodě a nakonec může předstírat, že rozrýváním země a pozorováním neznámých zvířátek pod zvětšovací sklem obohacuje sebe, vědu a poznání všehomíra. Ale pivní zátky? To všechno jsem tomu člověku s pohrdáním říkal, ale neposlouchal mne, leštil plech a oči mu stále zářily. Ožil teprve tehdy, když jsem se mu zmínil, že za několik dní odjíždím se svým devítiletým synem do Polska. Vrhł se mně k nohám a prosil, abych se nevracel bez polských zátek. S

nevolí jsem mu to slíbil a boží mlýny se roztočily: neměl jsem pohrdat sběrateli! S ruksaky na zádech jsme se vydali k moři. Synovi jsem oznámil, že pro jednoho bláznivého strýčka budeme ze žertu sbírat pivní plíšky. Byl jsem překvapen, že chlapec okamžitě souhlasil. Vyhlásil jsem tedy bláhově soutěž. Tak začala mé trýzeň: stal jsem se pobaltským ohyzdou. Prvních několik hodin jsem nad sebou ještě neztratil vládu. Občas jsem ledabyly ukázal k zemi, syn se sehnul, zvedl zátka a šli jsme dál. Zátek přibývalo, horší jsme vyhodili, lesklejší jsme si nechali. Nacházené plíšky se ustálili na třech druzích piv a čtyřech druzích jakýchsi šťáv. Obrázky na zátkách byly pěkné, zdobné, líbily se nám. V dalším městě přibýly jiné druhy. Začalo mně to velmi zajímat. Syn v soutěži vysoko vedl. Počal jsem proto zvedat víčka sám. Brzy jsem poznal, že víčka mají jednu ošklivou vlastnost: téměř vždy leží rubem vzhůru, takže je nutno je obracet. Obracet se dají různě. Zprvu, když jsem ještě dbal o důstojnost a nešlo to, abych se po víčku vrhl bleskurychleji než syn, jsem se pokoušel nenápadně obracet nohou. Zdánlivě by stačilo opřít špičku nohy o vroubkovaný okraj a zátka by se mněla přetočit. Ale zátka se většinou buď nepřevrátila vůbec, nebo se přetočila dvakrát a spadla znova lícem k zemi. Hrabal jsem nohou, jako když kůň počítá, a teprve když jsem cítil, že větší část chodců na ulici se zastavuje a udiveně pozoruje, proč starší pán s ruksakem tře usilovně špičkou boty o chodník, jsem se pro víčko shýbl. Syn byl odporně obratný: víčko se mu téměř vždy obrátilo správně. Chtěl-li jsem se v soutěži umístit, nezbývalo mně, než se po uzávěrech vrhat přímo. Nikdy před tím bych neřekl, kolik víček leží na ulicích. Na jedno nové víčko je třeba potočit v průměru asi čtyři sta jiných, později i mnohem více. Bylo to ale vzrušující.

To bylo první den. Ulice byly úzkostlivě, až nemocničně čistým prostředím proti místům, která jsem, zprvu tajně později již bez zábran a ostychu, prohrabávali další dny. Okolí popelnic, temné kouty u hospod, nádražní koše, kaluže páchnoucích tekutin, hromady zeleninových odpadků. Klesal jsem ve svých očích stále hlouběji, cosi se se mnou dělo, nemohl jsem si pomoci: ty kousky plechu se mě zmocnily jako neblahá, osudová vášeň. Všechno na nich bylo krásné, jednotná velikost, pevnost a bytelnost, obrázky. Na rozdíl třeba od jiných lidských výrobků – třeba dopisních zámek – nebyly samoučelně vyráběny na prodej, byly bezcenné, žily vlastním životem a bylo je možno nacházet jako přírodniny. Jako když člověk objevuje nové motýly, houby, hvězdy, orchideje.

U moře jsme byli jen jednou, byla to ztráta času, na pláži se prodávala pouze limonáda v sáčkích, a přinášel-li si někdo láhev s sebou, zmizelo víčko brzy v jemném, jakoby tekutém písku. Bloudili jsem tedy ulicemi města, a jako špinaví pobudové jsme se co chvíli vrhali pod nohy uhýbajícím chodcům. Vítězství se chvíli přiklánělo na moji stranu, častěji na synovu. Třetího dne jsem se s ním málem popral: společně jsme se vrhli do uhelného prachu a vylovili z něho neznámé víčko s obrázky hruštic, jablíček a s dvojitým W. Náhdera! Nikdo nechťel ustoupit. Tahali jsme se o zátka. Se zlostí jsem si vzpomněl, jak jsem se za války serval ve třetí třídě obecné se spolužákem Čulíkem o modrou žiletku s obrázkem fousatého pána. Sbírali jsme tehdy vášnivě obaly od čepelek. Syn křičel stejně rozhořčeně jako tehdy Čulík, byl by si pro víčko nechal vrtat zub. Chodci se zastavovali, rvačka byla nemyslitelná, musel jsem nerad ustoupit, zvolil jsem zato nečistý způsob boje, chlapci nedostupný. Vnikal jsem do obchodů a skupoval láhve s uzávěry, které jsem ještě neměl. Bylo to nízké, nákup je to poslední, k čemu se skutečný sběratel uchýlí. Klesl jsem až na dno. Peněz ubývalo, tekutin v těle přibývalo: co jsem koupil, musel jsem i vypít, nemohl jsem to před synem vylévat. Začalo mně být špatně. Syn odpověděl protiúderem: vyzvěděl kdesi, že víčka se polsky řeknou kapsle, a s pravou velkopolskou výslovností vnikal s větou: „Próše pána, či pan něma kápsule od butélek?“ do restaurací, často i přepychových, do cukráren, výčepů a kiosků a hrabal přímo na pultech.

Chlapec vypadal zpustle a vychrtle, s roztrhaným tričkem. Lidé mu ochotně dávali kapsle, vypadal jako bezprizorné dítě. Byl jsem bezmocný.

Přes den jsme mívali ruksaky v nádražní úschovně, večer jsme chodívali spát na periferii pod strom. Přesto jsme se cítili šťastní: kapslí přibývalo navzdory různým ranám osudu. Tak třeba na nás zavolal správce jednoho domu strážníka, když jsme se marně snažili vylomit na chodníku zamřížovaný poklop od sklepa, kde v nánosu bláta nedostupně ležela nová kapsle, jako na výsměch obrácená tentokrát lícem vzhůru. Stali se z nás nakonec se synem velmi dobří kamarádi, oba jsme byli stejně špinaví, hladoví a šťastní. Před usnutím za teplých přímořských večerů jsme počítali kapsle. Od třetího dne jsme je sbírali už společně. Se staženým hrdlem jsem jednoho večera plaše zažertoval: škoda, že celý náš úlovek musíme po návratu odevzdat tomu bláznivému strýčkovi sběrateli. Synovi ztvrdly rysy v obličeji a zbavil mě nutnosti rozhodnout: se zlým výrazem v očích prohlásil, že nikomu nevydá ani kapsli. Naoko nerad jsem souhlasil, ale v duchu jsem zajásal. Přitom bych si byl ruku usekl při pomýšlení na pivní plíšky, které jsem před pouhými čtrnácti dny tak lehkovážně a pohrdlivě rozdával. A co marných piv a vod jsem už v životě vypil: těžký smutek na mě padal nad zmarněnými víčky. Mladý čas se už nevrátí!

Pak přišel den, kdy v celém Gdaňsku nebyla již jediná popelnice, krčma a rybářská loď, kterou bychom neprohlédli. O Gdaňsku se říká, že je to překrásné město. Snad, nevím. Jakési staré, červené domy, zdá se mi. Ale přesto: byly to nezměrně krásné, smysluplné prázdniny, žádné plané a nudivé povalování na mořském břehu, ale tvrdá práce. Na československou hranici jsme se doplazili jako vandráci, jen s hromadou bezcenných kapslí, které nám trhaly kapsy, a s břichy nafouklými hladem a nesmyslně vypitými šťávami, limonádami a rajským protlakem. Oči nám ale zářily: před námi ležela nedotčená a tajemná česká země, která ukrývala na sta nádherných a neznámých víček, korunek, zátek, uzávěrů špuntů a kapslí. Spočítal je už vůbec někdo? Je jich jistě jako hvězd na nebi: čeká nás krásný rok!

(napsáno v roce 1976)